

Брехт Б. Біблія. Драма у одній дії Бертольда Ойгена / Бертольт Брехт [пер. з нім. Ліпісівіцького М.Л.] // Брехтівський часопис (Brecht-Heft): статті, доповіді, есе: Збірн. наук. праць (філолог. науки): № 1 / Ред. колегія Бондарева О.Є., Білоус П.В., Волощук Є.В. та ін. – Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2011. – С. 34 – 37.

Біблія¹

Драма у одній дії Бертольда Ойгена²

Дійові особи

Дідусь

Батько, бургомістр

Дівчина

Брат

Місце дії драми – Нідерланди, протестантське місто, взяте в облогу католиками.

ПЕРША СЦЕНА

Затишна вітальня будинку біля ринку. В еркері³ дзеркальні вікна та карнизи з квітами. За столом дідусь, який читає, в еркері дівчина. Час від часу здалеку долинає невиразний шум.

ДІДУСЬ, читаючи голосно та врочисто: О годині ж дев'ятій Ісус скрикнув голосом гучним та й вимовив: "Боже Мій, Боже Мій, нащо мене ти покинув?"⁴, а через якусь мить ті, що стояли навколо, глузували й один до одного казали: Він інших спасав, а Самого Себе не може спасти! Нехай зійде тепер із хреста, щоб побачили ми та й увірували. А Ісус скрикнув знову голосом гучним: "Звершилось!", і, голову схиливши, духа віддав.

ДІВЧИНА: Тут якось незвично душно, на вулицях ні душі. Я боюся.

ДІДУСЬ: Міщани на мурах, дитино. Тому вулиці такі порожні. Не треба боятися.

ДІВЧИНА: Я думаю, що скоро розпочнеться штурм, але не через це я боюся.

ДІДУСЬ не відповідає та гортає Біблію.

ДІВЧИНА: Не знаю звідки це береться. Я почала боятися лише сьогодні вранці. Лише коли батько та брат пішли з дому. Брат подивився тоді на мене так дивно. Він мовив: "Сьогодні все вирішиться. Штурм важко буде стримати. Ми залюбки пожертвуємо собою. Він наголосив на цьому "ми". Ця розмова неважлива, але я знову й знову починаю про неї думати. І тоді мені раптом стає страшно. Не знаю чому.

ДІДУСЬ: Це все лише фантазії! Вони ж вже часто йшли з дому і завжди поверталися. Я ніколи не помічав, щоб ти боялася.

ДІВЧИНА в заціпенінні: Я знаю, що вони часто йшли з дому. І що я через це ніколи не турбувалася.

---

¹ © Bertolt-Brecht-Erben / Suhrkamp Verlag

© Переклад з німецької Ліпісівіцького М.Л.

Переклад зроблено за виданням: Brecht, Bertolt: Die Bibel // Bertolt Brecht: Gesammelte Werke. Bd. 7. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1967. – S. 3029-3038.

² **Бертольд Ойген** (нім. *Bertold Eugen*) – один із псевдонімів Бертольда Брехта, утворений із двох з частини його повного імені Ойген Бертольд Фрідріх Брехт (нім. *Eugen Berthold Friedrich Brecht*). (Прим. перекладача – М.Л.).

³ **Еркер** (нім. *Erker*) – частина [споруди](#), що здіймається над першим [поверхом](#) і виступає за межі основного обсягу у вигляді напівкруглого, трикутного або чотирикутного у плані застаканого [балкону](#). Часто складається з кількох [поверхів](#), збільшуючи корисну площу [приміщення](#), поліпшуючи їхнє [освітлення](#) та [інсоляцію](#).

⁴ Тут і надалі цитати з Біблії в українському перекладі І. Огієнка.

ДІДУСЬ: Сьогодні важкий день. Ворог буде штурмувати. Ми тут – і не можемо допомогти. Ми лише можемо просити у Бога про допомогу. Давай помолимося! Шукаймо розраду в Біблії.

ДІВЧИНА, *дивлячись у вікно*: Душно сьогодні.

Тиша.

ДІДУСЬ: Але коли проявляться такі ознаки, то нехай в гори втікають! І будьте тоді стійкими та вірними. Бо від цього багато залежить!

ДІВЧИНА, *дивлячись у далечінь*: Розкажи про щось інше, дідусю! Твоя Біблія холодна. Вона говорить про людей, які були сильніші ніж ми.

ДІДУСЬ: Дівчино, не гріши! ... *Читає*: А я вам кажу, служіть ближньому своєму! Поділіться хлібом з голодним і змилюйтеся над злиденним.

Гортає сторінки.

ДІВЧИНА *дивно*: Розкажи про щось інше! Твоя Біблія холодна! Розкажи не про страждання й смерть, а про допомогу Бога. Розкажи щось про доброго Бога, який порятує. Твоя Біблія знає лише караючого!

ДІДУСЬ: Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. – Ця книга – така прекрасна. Бо вона сильна. Людям слід було б більше її читати.

ДІВЧИНА *прислуховується*: Я чую кроки на сходах. Це важкі, стомлені кроки. Той, хто так ступає, напевно, старий, знедолений чоловіком. Або ж у нього важка ноша. Я хочу подивитися... *Йде до дверей.*

ДІДУСЬ *тихо*: Гадаю, я знаю, у кого такі важкі кроки.

ДРУГА СЦЕНА

Бургомістр заходить разом із своїм сином. Високий, статний чоловік. Брат обіймає сестру.

БРАТ *удавано весело*: Поглянь! Який прекрасний день! З неба падає дощ гранат.

Серйозно: Але ми свій обов'язок виконали.

Тиша..

ДІВЧИНА: Як там справи назовні, татку? Ви такі тихі й серйозні. Напевно, недобре.

БАТЬКО, *повільно та незворушно дивлячись на дівчину*: справи погані, дівчино. – *Страждаючи*: Ми ще зранку знали, що вже недовго залишилося.

ДІДУСЬ *спокійно*: Ми це теж знали.

БАТЬКО: Вам про це нічого не казали. Ми не хотіли вас хвилювати. Але зараз про це необхідно сказати. – Розкажи ти, сину.

БРАТ, *вагаючись*: Немає чого особливо розповідати. – Усі майстерні закриті, стоять в дірках, немов решето. Ми працювали день і ніч, щоб підтримувати їх у належному стані. Усе було даремне. – У місті – голод. Ви про це нічого не знаєте. Але у нижніх кварталах міста мруть люди.

БАТЬКО: Допомогти неможливо. Їх занадто багато. Так тільки себе самого занапастиш.

БРАТ: ... У місті голод. Люди знесилені. Вони ледве тримаються на ногах. Такі вони знесилені. І сьогодні, прямо зараз, о третій годині розпочнеться великий штурм. Католик буде штурмувати. Ми не зможемо втриматися.

ДІДУСЬ, *підіймаючись*: Необхідно втриматися! Перемога або смерть! Усім людям слід піднятися на мури. Вони повинні боротися і померти за свою віру. "Визнайте Мене", – каже Господь!

БРАТ *глузливо*: "Визнайте Мене!" Ха-ха! Знаєш що, дідусю, легко визнавати його, коли ситий. І у мирний час у гарній світлиці. – Про перемогу годі й думати! Католик переміг по всій країні. Ми, останнє протестантське місто, вперто тримаємося. – Ворог проникне до міста. Що тоді буде, можна собі уявити. Доля інших міст може бути для нас уроком. Вони будуть жінок і дітей... Ну... що ж тут говорити... Батьку, я не можу продовжувати...

ДІВЧИНА: Що таке? Чого ви так страшно на мене дивитесь?

Тиша.

БАТЬКО *стомлено*: Напередодні пройшов посланець. Він прийшов з ворожого табору... о Боже!

ДІВЧИНА *наближається до нього*: Говоріть же, батьку! Ми хочемо почути все!

БАТЬКО *ухиляється від обіймів, бурмоче*: Не зараз!... *Потім він продовжує говорити стомлено, протяжно, байдуже*: Ох, Боже! Це все ж таки необхідно сказати! Посланець сказав: "... Католик простить місту, ... якщо жителі міста стали б католиками і...".

ДІДУСЬ *кричить*: Тільки не тут! Не продовжуй! Ми будемо боротися до самої смерті!

БАТЬКО: І якщо... якась дівчина принесе себе в жертву... ворожому полководцю... на одну ніч... *бездумно*: Ти, дівчинко!

Тиша. Тоді дівчина з диким криком хоче накинутись на батька. Вона б'ється в судамах від плачу...

ДІВЧИНА: Я?!... Я маю принести себе в жертву?... О, Боже... О, Боже!

БАТЬКО *відходить назад, глухо*: Відпусти, відпусти!... От і сказав. *Відвертається і закриває обличчя долонею.*

ДІДУСЬ *несамовито*: Дівчино, відповідай!

ДІВЧИНА *збентежено*: Що таке?... Що таке?... О, моя голова... *несамовито викрикуючи*: Я не робитиму цього! Я не робитиму цього! Я не можу так... *падає схлипуючи на коліна перед дідусям.*

БАТЬКО *з плачем*: Я так і знав.

БРАТ *різко, смикаючи дівчину за плече*: Дівчино! Ти мусиш! Народ вимагає жертви!

ДІДУСЬ: Геть звідси! Спокуснику!

БРАТ, *глузуючи у відчай*: Спокусник! Ха-ха-ха! Зараз саме час для гарних манер! Коли мова йде про життя і смерть! – Дівчино, кажу тобі: "Ти мусиш!". *Тихо, майже як наказ*: Сестро! Ти врятуєш народ! Народ! Ти врятуєш своїх близьких. Свого Батька! Свого дідуся! Ви підете за мною! У підвал, на вулицю.

ДІДУСЬ: Мене вона не врятує! Я залишуся тут!

БРАТ *несамовито*: Боже! Невже ти не чуєш?! Дівчино! Дідусю, поговори з нею, скажи, що вона мусить!

ДІДУСЬ: Ні! Вона не мусить! Чуєте? Вона не мусить, одна душа цінніша ніж 1000 тіл!

БРАТ *несамовито*: Замокни, дурню! Так, ти – дурень! Або ж ти жорстокий! Жорстокіший ніж Ахав⁵! На вулиці волають люди, а ти їх не чуєш, на вулиці вирує полум'я, а ти його не бачиш. Дідусю, коли настане Страшний Суд, як ти стоятимеш перед ним?!

ДІДУСЬ *сталевим голосом*: Справедливо! Кажу тобі: "Справедливо!"

БРАТ, *розсміявшись*: Справедливо! Так, тримайся й далі за своє божевілля! За свою незворушну справедливість! Ха-ха! Раптово зупиняється, бо годинник пробив двічі. Уже пів на третю! Дівчино! Ну ж бо! О третій останній строк. Потім розпочнеться штурм! Змилуйся, дівчино, над тисячами людей!

ДІВЧИНА: Батьку, ти теж хочеш, аби я зробила це?

БАТЬКО *мовчить*.

БРАТ: Звичайно, він хоче. Батьку, скажи, що ти цього хочеш... Авжеж, він хоче цього! Ходімо, дівчино!

ДІВЧИНА: Я йду!

ДІДУСЬ, *затримуючи її*: Не йди! Невже ти забула слово Господне: "Хто ж Мене відцурається перед людьми, того й Я відцураюся перед Небесним Отцем Моїм!". Дівчино, дівчино! Невже твоя душа не цінніша ніж тіла тисяч? "Воістину, – каже Господь, – хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний". – Ти мусиш залишатися твердою, подумай про свою душу.

---

⁵ Ахав ([івр.](#) אַחַז) — цар Ізраїлю в 874-852 роках до нашої ери, який жорстоко засуджується у Біблії за переслідування пророків, які критикували Ахава за впровадження культу Тірського Ваала його дружиною Ізевель, дочкою царя Тіра.

БРАТ: Замовкни, старий дурню! Разом із своєю Біблією, яка така ж холодна, як і ти! Прислухайся до свого серця, дівчино! Хіба не прекрасно постраждати заради тисяч людей? Ну ж бо, ... швидше!

ДІВЧИНА: Ні... ні... Забирайся геть... Дідусь правий. Забирайся геть...

БРАТ, *шаленіючи, трясє її*: Ти мусиш, дівчино, мусиш!

БАТЬКО: Облиш її! Не змушуй!

БРАТ: Слабак! Вона мусить!

БАТЬКО: Хлопче! Відійди від неї! Я наказую! Годі. Ти підеш зі мною. *Тягне його до дверей.*

БРАТ: Подбайте тепер про себе самі! Ха-ха-ха!

Вони виходять. Батько повертається.

БАТЬКО *здавленим голосом*: Тоді хоча б ходіть разом із нами і врятуйте себе... Граната може вцілити... Будинок запалає... Ходімо.

ДІДУСЬ *сталим голосом*: Замовкни! Ми залишимося тут. Ми не хочемо вступати до вашої змови! Ми загинемо, якщо потрібно – за нашу віру. – *Жорстко*: Тобі нам більше нічого сказати. Ти хотів торгуватися душею власної доньки. Геть звідси! Ти не достойний бачити свою доньку.

БАТЬКО *зіщулюється, глухим і тремтячим голосом*: Я не достойний... Ви праві... Я не достойний... *Виходить хитаючись.*

ТРЕТЯ СЦЕНА

Глухий гуркіт гармат вдалині. У кімнаті тиша. Дівчина знову стоїть біля еркеру. Дідусь стоїть поряд з нею і гладить її волосся своєю білою рукою.

ДІДУСЬ: Не плач, дівчинко. Так мало статися.

ДІВЧИНА: Ти був жорстким, дідусю!

ДІДУСЬ: Я мусив бути жорстким. Вони хотіли продати твою душу.

ДІВЧИНА *мрійливо*: Можливо, батько не хотів цього... Батько завжди був таким добрим до мене. Коли я була маленькою, він брав мене на руки і казав: "Моя маленька, солоденька дівчинко". Думаю, він любив мене тоді більше за брата. А потім померла мама. Я пам'ятаю це, як сьогодні. Вона лежала у своїй чорній сукні у темній труні. Ми сиділи цілу ніч, ми, діти, і плакали. Вранці прийшов батько. Він взяв тоді мене на руки і поцілував. "Тепер ми мусимо триматися разом", – сказав він. Ти для мене дорожча за сотню друзів. І він поцілував померлу. Це була ніби клятва. – Не знаю, чому мені сьогодні пригадалася ця темна ніч...

У цю мить у вікнах здійснюється вгору полум'я, воно тремтить зелено-золотисте. Небо за ним криваво-червоне. Дідусь сідає у своє крісло.

ДІВЧИНА *від вікна*: Вогонь росте. Він охопив вже вежу там з того боку. Вже майже все місто палає. Міські мури підіймаються чорні у червоне небо. Ворог розпочинає штурм. Я бачу, як його темні, блискучі колони навалюються хвиля за хвилею. О, Боже! Змилуйся над нашим містом!

ДІДУСЬ: Заспокойся, люба дитино. Бог з нами.

Здалеку починають гудіти дзвони.

ДІДУСЬ *в екстазі*: Послухай, дитино, дзвони! Набатні дзвони! Бог поряд! Це Божі голоси! Вони кличуть до бою!

ДІВЧИНА *збентежено*: Дзвони... Божі голоси... кричить: Господи Боже! Божі голоси! *Незворушно й мовчки крокує вона повз дідуса назовні. Дідусь незворушно дивиться їй услід.* – *Гуркіт стає гучнішим і накочується з все більшою силою. Оглушливий тріскіт десь зовсім поруч з будинком. Дим і вогонь вриваються через вікно всередину. Будинок палає. Потім раптом усе повністю затихає...*

ДІДУСЬ *голосно і лунко*: Господи, не покидай нас, бо вже вечоріє, і кінчається день.

Завіса закривається над палаючими покоями.

КІНЕЦЬ

(Переклад М. Лісівіцького)